

KULTUREN

Kv Sankt Mikael 13

fornlämning Lund 73:1,
Lunds stad, Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2015

KULTURMILJÖRAPPORT 2015:28

GERTIE ERICSSON

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Genomförande och resultat	6
Sammanfattning	7
Administrativa och tekniska uppgifter	8
Referenser	9

Figur 1. Lunds medeltida stadsområde, fornlämning Lund 73:1, med aktuell fastighet markerad med en röd stjärna.

Inledning

Med anledning av att fiberkabel skulle dras in till domkapitlets lokaler genomfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning, enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr: 431-22354-2015). Området är beläget inom Lunds medeltida stadsområde, fornlämning Lund 73:1.

Fornlämningensmiljö

Kv Sankt Mikael är beläget nordöst om Lunds domkyrka, och avgränsas av gator som är av medeltida ursprung. Gatorna har bytt namn under årens lopp, i norr begränsas kvarteret av Stora Algatan, som med sin nuvarande förlängning Lilla Algatan benämns som "Al-gatan" längs hela sträckningen på Caspar Magnus Espmans karta från år 1783. Stora Algatan benämns "Stora Kosträtet" i Gyllenborgs karta från år 1793, medan "Ahl-gatan" på Wiblingens karta från år 1799 vilket återigen avser hela sträckningen. I Löfgrens karta från år 1821 återfinns gatorna med nuvarande uppdelning i "Stora och Lilla Ahlgatan" (André & Högstedt 1990). Sträckningen Lilla Algatan har genom arkeologiska undersökningar kunnat dateras till tidig medeltid (Johansson Hervén 1997). I

öster begränsas kvarteret av Själbodgatan, som genomgående tycks ha behållit sitt namn under de senaste århundradena, då den benämns "Själbodgatan" i de äldre stadskartorna. I söder återfinns Magle Stora Kyrkogata, vilken år 1669 benämns som "Frue Magle strätit", år 1783 som "Magdalena Kyrkosträtet" och ett årtionde senare heter den "Magle Kyrkosträtet". I sydväst ligger Kiliansgatan, vilket även det är ett ålderdomligt namn, där dock den norra och här aktuella sträckningen i slutet av 1700-talet benämndes som "Kungsgatan". Slutligen avgränsas kvarteret av nuvarande Krafts torg och Tegnérplatsen på ömse sidor om Lunds universitets Historiska museum. Denna gatusträckning hette under äldre tider "Biskopsgatan" (Johansson Hervén 1997).

Kv Sankt Mikael har en oregelbunden plan som uppkommit genom en avstyckning av dess ursprungliga nordöstra hörn. Det skedde år 1866 och det nya kvarteret Sigrid skapades genom utläggandet av Stora och Lilla Sigridsgatan. Kvarteret uppkallades efter Sigrid Cedergren, ägarinna till den tomt som avstyckades (Bevaringskommittén 1983 s 145). Kv Sankt Mikael's bebyggelse är i stor utsträckning uppförd runt förra sekelskiftet.

Under högmedeltiden stod kvarteret under kyrkligt ägande. Två institutioner dominerade, nämligen dominikankonventet och sockenkyrkan Sankt Mikael. Byggnadslämningar från dominikankonventet har påträffats vid flera arkeologiska undersökningar och utifrån dessa har en ungefärlig medeltida tomtindelning kunnat rekonstrueras. Förutom de båda kyrkliga institutionerna fanns det söder om sockenkyrkan Sankt Mikael ett tillhörande prästresidens. Tomterna norr och nordväst om dominikankonventet var stadsgårdar inom konventets ägor. Tidigare undersökningar har visat att det finns välbevarade byggnadslämningar från gårdarna på platsen.

I kvarterets sydvästra hörn fanns ett kanikresidens, som från åtminstone 1500-talets senare del var bebyggt med ett stenhus. Huset ägdes sannolikt av domkyrkan medan marken tillhörde domkapitlet (Andrén 1984 s 84f). Således var samtlig tomtmark inom kvarteret i olika kyrkliga institutioners ägor vid reformationen år 1536. Svartbrödrakonventet har påträffats i kvarterets mellersta del, byggnaderna var troligen uppförda på mark som var upplåten av ärkebiskop Andreas Sunesen år 1222. Tomten är troligen identisk med det kanikresidens som ärkebiskopen samma år bytte till sig av domkapitlet.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Den arkeologiska kunskapen om kv Sankt Mikael var tidigare ganska begränsad och utgjordes huvudsakligen av observationer av grundmurar i företrädesvis mindre schakt. Äldre undersökningar och andra observationer är till stora delar obearbetade och fältdokumentationen förvaras på Kulturens LA-arkiv under aktuell fastighet.

År 1872 grävdes en källare till det nu rivna mejeriet som låg i kvarterets nordöstra del och enligt uppgifter kördes 21 vagnslaster med människoben bort och tippades på den gamla kemiska institutionens tomt. Skeletten kom från Sankt Mikael's kyrkogård som omfattade den östra delen av kvarteret. I kvarterets södra delar (Sankt Mikael 7, 8 och 13)

har byggnadslämningar från Svartbrödrakonventet påträffats vid flera tillfällen i samband med grävningsarbeten, bland annat år 1910 och år 1926. Skilda arkeologiska observationer från början av detta sekel och fram till våra dagar har efterhand byggt upp en bild som ger en antydning om konventets omfattning. Redan år 1906 gjordes den första dokumentationen av byggnadslämningar efter konventet. Sedan dess har flera övervakningar skett under årens lopp. De största undersökningarna utfördes år 1906, 1927 och 1930 (Blomqvist 1943). Senare ingrepp har främst utgjorts av ledningsschakt. I sydöstra delen av såväl kvarteret som konventområdet påträffades år 1986 en stor tegelugn, daterad till 1360-talet.

Först i början av 1940-talet kunde Ragnar Blomqvist identifiera lämningarna som tillhörande dominikankonventet (Blomqvist 1943 s 123ff). Tidigare fanns uppfattningen att det legat på annat håll i staden. Ännu på 1920-talet, då grävningar avslöjade flera skelettgravar, tolkades detta som lämningar efter sockenkyrkan Sankt Mikael.

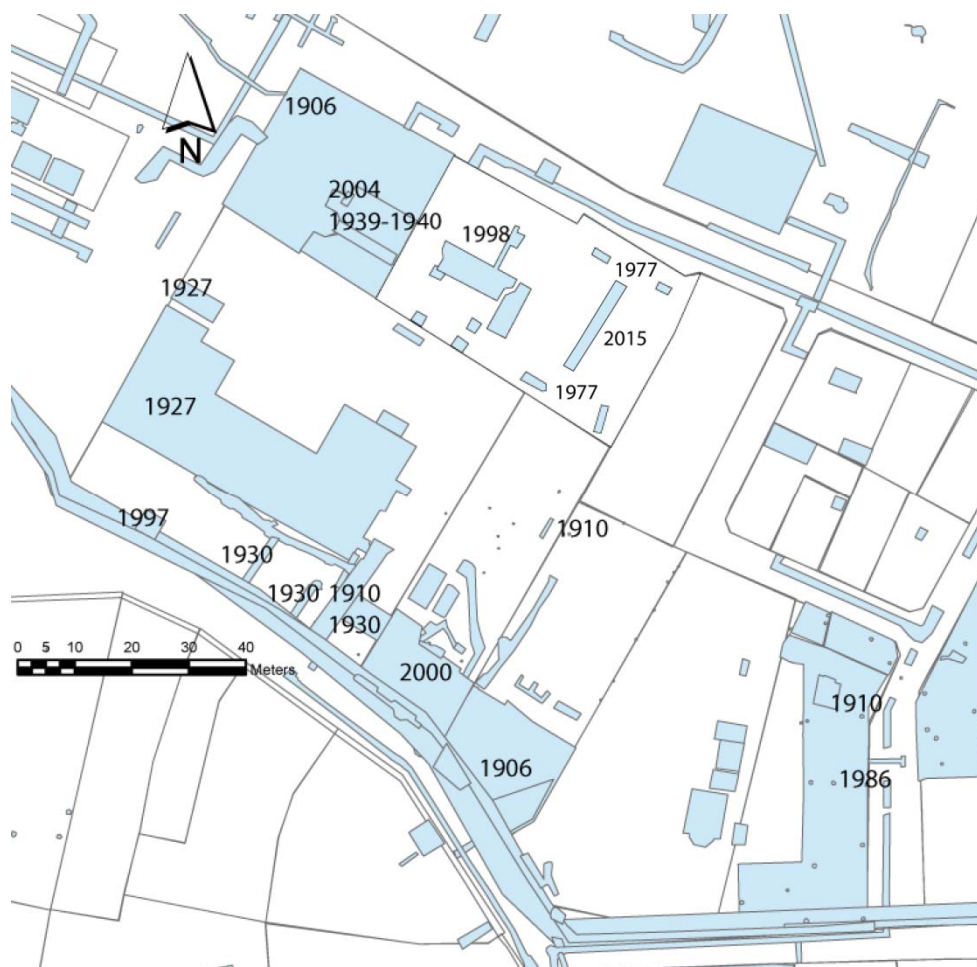
Den arkeologiska kunskapen om kvarterets norra delar har varit mer begränsad. När byggnaden som angränsar till aktuell exploateringsyta byggdes år 1904 gjordes ingen undersökning, kontroll eller övervakning. När Skånska Brand byggdes på hörntomten år 1906 gjordes en antikvarisk kontroll och resultaten har sammanställts till en planritning utförd av Pär Axel Olsson, då anställd som antikvarie på Kulturen. Två brunnar och två stenrader finns dokumenterade (Kulturens LA-arkiv). Denna del av kvarteret motsvarar tomt nr 104:2 enligt Andréns tomtrekonstruktion (1984). Ytan som motsvarar tomten är i stort sett utschaktad och möjligheterna att belysa dess äldre historia med hjälp av arkeologiska källor finns inte. I samband med tillbyggnaden av gården år 1939 drogs ett nytt vattenledningsschakt, vilket dokumenterades och en stenläggning markerades.

Vid en förundersökning i kv Sankt Mikael 13 år 1997 konstaterades det att stora markingrepp hade gjort i området i modern tid och att inga bevarade lämningar fanns (Karlsson 2005).

I samband med grundmursförstärkningar i Kv Sankt Mikael 8 år 2000 gjordes en förundersökning som omfattade både flera provgropar, besiktning av kryputrymme samt dokumentation av pålningsarbetena. Förundersökningen bidrog till att fastställa kyrkans dimensioner och byggnadens utformning. Den visade också att det i området finns 2,00-3,00 m tjocka kulturlager och bitvis kraftiga raseringslager från nedrivandet av den medeltida kyrkan och konventet. Även grundmurar hörande till kyrkan och andra byggnader hörande till konventet påträffades. De relativt porösa rivningslagren på vilka den befintliga byggnaden delvis vilade var en bidragande orsak till sättningsproblematiken. Området konstaterades vara väl-dränerat och i kombination med de många ingreppen som gjorts i Kiliansgatan, har detta lett till en accelererad nedbrytning med sättningsproblem i befintliga byggnader (Balic 2000).

I samband med nybyggnation på kv Sankt Mikael 5 år 1986 gjordes en schaktningsövervakning. Undersökningen berörde delar av Sankt Mikael's kyrka och dominikankonventet. Resultaten visade bland annat att de tidigaste gravarna härrör från

1000-talet, men även att lämningar av profan karaktär som lergolv, brunnar, stolphål, rännor, härdar och nedgrävningar fanns på platsen. De daterades till 1000-tal och 1100-tal. Några lämningar på den norra delen av undersökningsytan var äldre än kyrkogården vilket pekar på att platsen var bebyggd innan den togs i anspråk som begravningsplats. Norr om kyrkogården påträffades profanbebyggelse från 1200-talet och fram till efterreformatorisk tid. På kyrkogården påträffades åtskilliga gravar samt resterna efter en tegelugn som daterats till 1360-talet (Gardelin 2007).

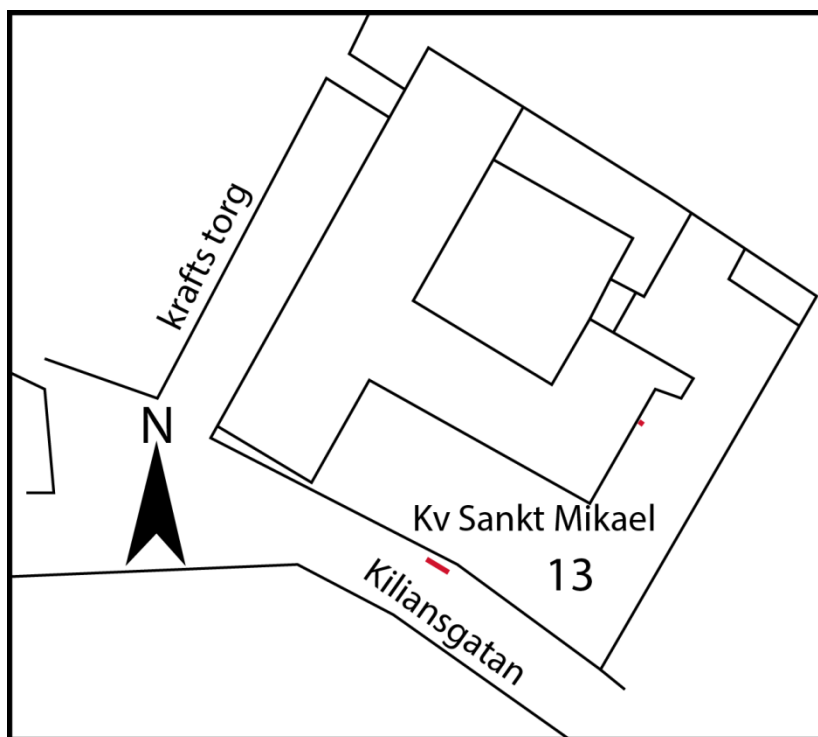

Figur 2. Tidigare undersökningar i kv Sankt Mikael, utschaktade ytor är markerade med blått och årtalen markerar läget för undersökningar och observationer. Ur Kulturens stads-GIS.

Genomförande och resultat

Med anledning av att en fiberkabel skulle dras in till domkapitlets lokaler genomfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Två mindre schakt grävdes för optokabel (figur 3). Schakt 1 grävdes vid byggnadens östra fasad, det var ca 1,00 m x 1,00 m och ca 0,50 m djupt. Schakt II grävdes utanför en port in till domkapitlets område, från Kiliansgatan. Det schaktet var 0,50 m brett, 1,50 m långt och ca 0,50 m långt. I schaktet på Kiliansgatan påträffades de aktuella kabelrören, 0,50 m under dagens

marknivå, på vilka en kabelbrunn placerades. Inga intakta kulturlager påträffades utan endast grus och matjord i båda schakten.

Figur 3. Plan över fastigheten Sankt Mikael 13, Lund. De två små ingreppen är markerade med rött.

Sammanfattning

Med anledning av fiberkabel skulle dras in till domkapitlets lokaler genomfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Endast sentida bärlager och ledningsdragnings berördes av ingreppen, och inga intakta medeltida kulturlager påträffades.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-22354-2015	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Sankt Mikael 13
Typ av exploatering	Opto		
Uppdragsgivare	Minientreprenad		
Typ av undersökning	AU i form av schaktövervakning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2015-10-02 till 2015-10-06		
Fälttid			
Arkeolog	1 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	2 m ²		
Kubik	1 m ³		
Schaktmeter	-		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	1x750= 750 SEK		
Rapport	4x750= 3 000 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	3 750 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	3 750 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	1 planritning skala 1:100		
Foto	-		
Analys	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

André, A. & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund. 1580-talet till 1950. *Gamla Lund, årsskrift* 72. Lund.

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. *Rapport Medeltidsstaden* 56. Stockholm.

Balic, I. 2000. Kv. S:t Mikael 8. Lund. Arkeologisk förundersökning 2000. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 93*. Lund.

Bevaringskommittén. 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram. Krafts rote*. Lund.

Blomqvist, R. 1943. Danmarks första dominikanerkloster. Svartbrödraklostret i Lund. *Kulturens årsbok 1943*. Lund

Gardelin, G. 2007. Kv S:t Mikael 5, Lund. Arkeologisk undersökning 1986. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 254*. Lund.

Johansson Hervén, C. 1997. Lilla Algatan, Stora Tomegatan och Agardsgatan, Lund. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 62*. Lund.

Karlsson 2005, M. 2005. Kv S:t Mikael 13, Lund. Arkeologisk förundersökning 1998. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 145*. Lund.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013. I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2015

- 2015:1 Flyinge 22:49, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2013-2014. Carita Melchert.
- 2015:2 Kv Botanicum 15, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth & Aja Guldåker.
- 2015:3 Kv Fredrik 8, Ystad. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2015:4 Kv Tegnér 1, Lund. Geoteknisk undersökning m. fl. 2014. Aja Guldåker.
- 2015:5 Kv Bävern 1, Trelleborg. Översiktlig förundersökning. 2014. Ivan Balic.
- 2015:6 Utbyggnad av Södra stambanan, sträckan Flackarp – Lund C. Arkeologisk utredning steg 1 2014. Ivan Balic & Johan Wallin.
- 2015:7 Adelgatan. Arkeologisk förundersökning 2013 och 2015. Aja Guldåker.
- 2015:8 Stora Råby 34:16, Stora Råby fornlämning nr 10:1 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2015:9 Kv Sankt Mikael 16, Lund. Arkeologisk förundersökning och geoteknisk undersökning 2014. Aja Guldåker & Ivan Balic.
- 2015:10 Innerstaden 2:1, Stortorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth.
- 2015:11 Trafikplats Gastelyckan – Lund Norra. Arkeologisk utredning 2015. Mattias Karlsson.
- 2015:12 Fjärrvärme m. m. i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2010–2011. Aja Guldåker.
- 2015:13 Trädgårdsarkeologisk förundersökning vid Ulefos Hovedgaard i Norge, 2015. Aja Guldåker.
- 2015:14 Kv Sankt Måns 4, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2015:15 Skegrie 14:11, Skegrie socken, Trelleborgs kommun, Antikvarisk medverkan. Henrik Borg.
- 2015:16 Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2015:17 Kv Trädgården 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
- 2015:18 Kv Sankt Mårten 28, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
- 2015:19 Kv Repslagaren 29 Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Ivan Balic.
- 2015:20 Borgeby 23:6, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2015:21 Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2015:22 Vård- och underhållsplan. Ballingstorpsgården och Per Olsgården. 2015. Carita Melchert och Gunilla Gardelin.
- 2015:23 Glädjen 15, Lund. Antikvarisk medverkan 2012-2015. Carita Melchert.
- 2015:24 Falsterbo 2:22, fornlämning Falsterbo 15:1, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Kompletterande arkeologisk förundersökning. Ivan Balic och Gertie Ericsson.
- 2015:25 Färgaren 26, Lund. Stäket. Antikvarisk medverkan 2015. Carita Melchert.
- 2015:26 Kv Föreningen 2, Lund. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning 2015. Krister Kåm Tayanin.
- 2015:27 Kv Grynmalaren 31 och 33, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
- 2015:28 Kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson.
- 2015:29 Kv Sankt Mikael 13, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.